

Qajuuttag projektet

Rapport over feltarbejde udarbejdet af Pauline Knudsen og Mikkel Sørensen

Indholdsfortegnelse

Kort over lokaliteter knyttet til fortællingen om Qajuuttag	2
Beskrivelse af de besøgte lokaliteter knyttet til fortællingen om Qajuuttag	3
Q1. Illumiut	3
Q2. Qaarsormiut	5
Q3. Illunnguaq	7
Q4. Tuttup Allerukoorfia	9
Q6. Illunnguujuk	10
Q7. Qajuuttag	11
Q8. Qajuuttag næsset	11
Q9. Peqqissiit	12
Q10. Narsarsuaq	13
Q11. Itilleq	14

Kort over lokaliteter knyttet til fortællingen om Qajuutaaq

Information om lokaliteterne er dels fra litteraturen om Qajuutaaq og dels fra informanter.

Beskrivelse af de besøgte lokaliteter knyttet til fortællingen om Qajuutaq

Q1. Dette site er ikke som først antaget Illumiut, så den kommer ikke til at indgå i udgivelsen af landskabsguiden, vi håber at få mulighed for at besøgte NKAH 2206, som i Nunniffiit er angivet som Illumiut.

1. Stort fælleshus halvt bevaret i eroderet kystskrænt. Indvendigt rum på ca. 3m x 6-7 m. 1 m. tykke tørvemure af sten og tørv bevaret til ca. 1 m. højde. Der er en tilbygning af stenbyggede mure af sten i den vestlige del af strukturen. I ruinens østlige rum er der et nyere depot bygget af sten.
2. Umiddelbart vest for fælleshusruinen, findes en delvist bevaret ca. 0,2 m. høj, tørvemur formodentlig fra et teltfundament med en størrelse på c. 2x3 m.
3. Under en 2 m. høj, stor fritliggende sten, umiddelbart bag husruinen, findes et lille klippely. Nord for stenen findes en stenlagt cirkel der skaber et rum på c. 1,5 m² ind under denne.
4. Oppe på skråningen over husruinen findes et klippely under en c. 2,5 m høj klippe op mod fjeldet. Det rum som findes under klippen er c. 10 m² stort og fliselagt med sten.
5. Oppe på skråningen over husruinen, findes på en flad klippe en stenlagt før-kristen grav. Graven er c. 2 m. i diameter, konstrueret af en stor mængde sten. Den ses tydeligt når man kommer op på klippeplateauet over ruinerne.

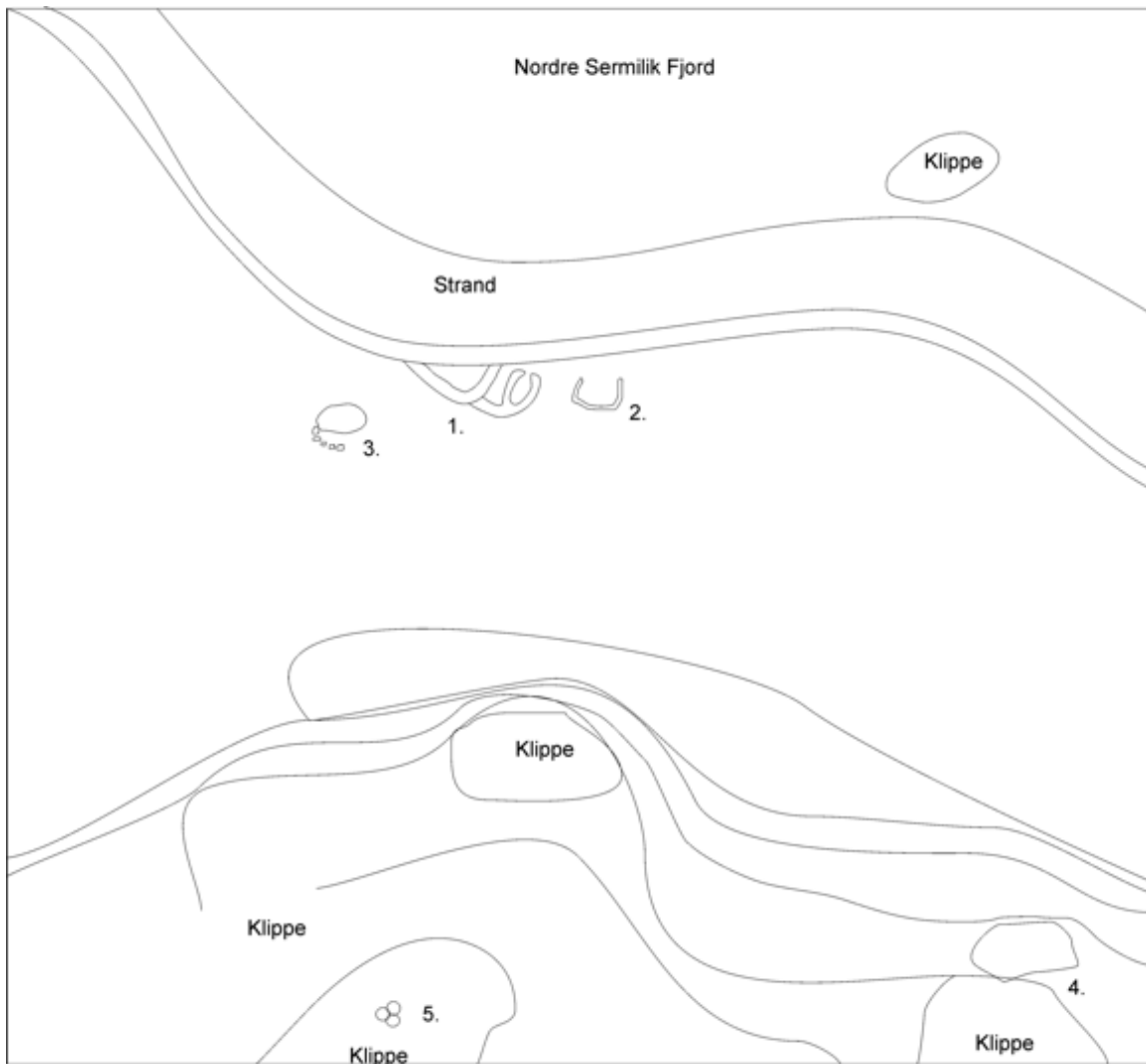

→ Landgangsområde

--- Anbefalet rute. Over stranden findes en sti, som kan følges til nogle få meter under nr. 4

Tolkning: På bopladsen er der et enkelt, halvt borteeroderet vinterhusbygget af tørv og sten. Ud fra husets form er det sandsynligvis bygget i 17-1800 tallet. Det store hus ser ud til at være genbrugt og ombygget flere gange, evt som telthus i en senere fase, repræsenteret ved den indvendige stenmur og evt depotet. Det lille vestlige tørv-rum som findes i forbindelse med vinterhuset (1) kan være et forrædsrum eller til etbygget telthus, som kan være bygget senere og benyttet som

bolig i forbindelse med jagt- eller fiskeophold. Området mellem disse to rum ser også ud til at have haft en funktion på et tidspunkt, måske til opbevaring. Graven som findes over husruinerne tilhører sandsynligvis denne før-kristne periode, og kan muligvis indeholde flere individer. Pladsen har også været kendt og brugt uden for vinter perioden. De to klippely vidner om at man i løbet af sommeren har kunnet overnatte her ved rejser gennem fjorden, og det mulige telthus sandsynliggør at man også har kunnet benytte pladsen i en længere periode om sommeren.

Q2. Qaarsormiut

På næs ved bugt syd for Narsaq by findes en gruppe ruiner. Disse er kraftigt overvokset med marehalm og dermed ganske svære at definere og erkende i landskabet. På næsset findes en del nyere bebyggelse blandt andet et hus, ligesom en "vej", tilsyneladende kører igennem ruinerne. Det antages at der findes to store fælleshuse, hvoraf det ene senere er ombygget til et enkelthus. Derudover mindre 3-4 huse med enkle rum.

Følgende ruiner er defineret fra pladsen:

1. Mulig dårligt bevaret boligruin beliggende længst ud mod vandet.
2. Tydeligt kvadratisk husruin bygget af tørv og sten med et indvendigt rum på ca 2,5x2,5 m, samt kort husgang mod vandet.
3. Stor et stort fælleshus med dårlig bevaret bagvæg. Rummet ser ud til at kunne have været op til 8x3,5 m. stort. Rummet har haft en central indgang mod vandet. Bygget tørv og sten.
4. Stort kvadratisk hus med et indvendigt rum på 4x3 m. Rummet er delt i to af en tørvevæg. Dette hus er bygget ind i et tidligere fælleshus.
5. Delvist bevaret tørvevægsforløb fra fælleshus. Del af samme hus som 4 findes i.
6. Husruin bygget af tørv og sten med et kraftigt tilgroet rum på c. 2x2 meter, og en lav indgang mod havet.
7. Husruin bygget af af tørv og sten med et kraftigt tilgroet rum på c. 2x2 meter, og en lav indgang mod havet.
8. Muligt dårligt bevaret ruinområde, med meget marehalm.

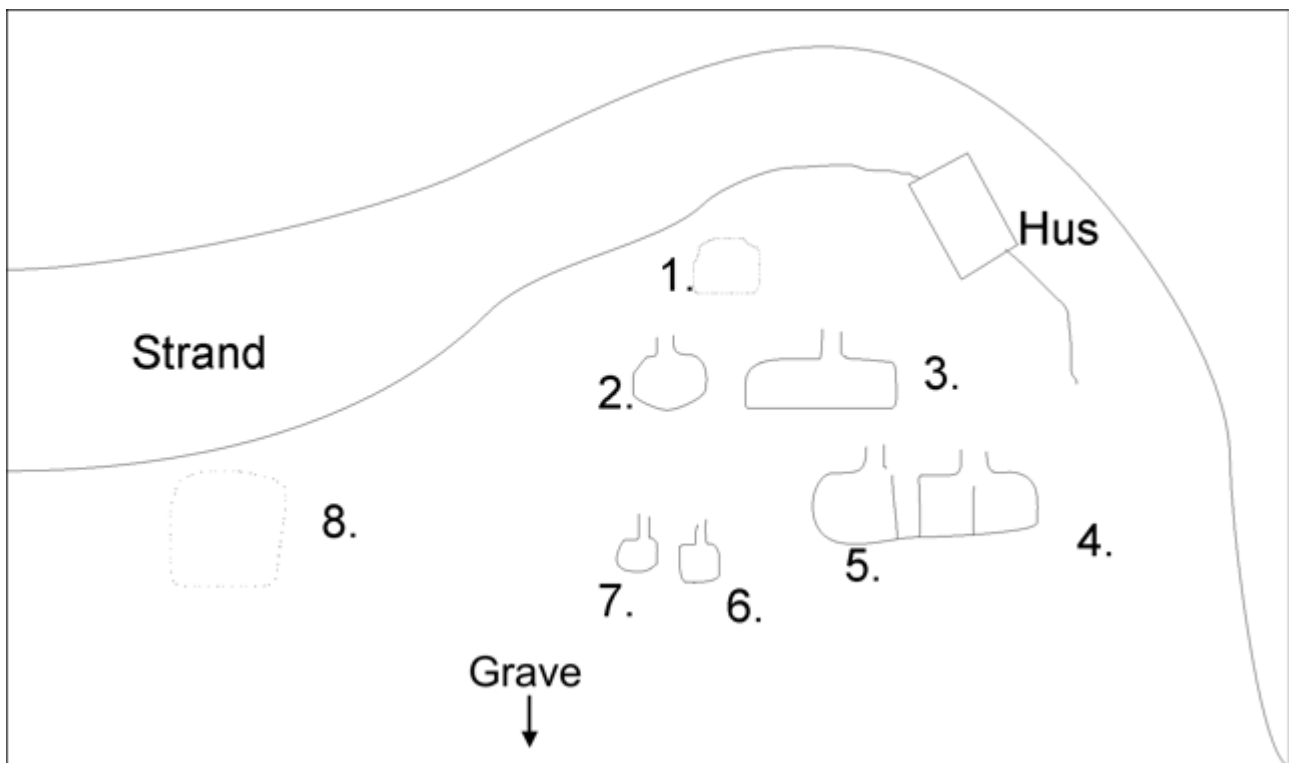

----- Anbefalet rute, som følger stierne i området. Fra Narsaq by kan stien til Qaarsormiut følges enden af vejen Ilivilermiunut (fra det blå hus B909)

På klipperne over ruinfeltet findes mindst 4 store stenbyggede før-kristne grave med flere individer i, men sandsynligvis findes flere grave hvis man undersøger området yderligere.

Tolkning: Bopladsen repræsenterer flere bosættelsesfaser, måske helt tilbage fra 14-1600 tallet (ruin 6 og 7), 17-1800 tallet med langhusene 3 og 4 i tidlig fase, samt boliger fra 1900 tallet, ruin 2 og 4. Huset bygget af træ på næsset foran ruinerne kan således forstås som den seneste bolig på bopladsen. Denne vinterboplads har været benyttet gennem flere hundrede år.

Den kraftige marehalm som vokser i hele området vidner om tilført næring fra de møddinger som har eksisteret gennem tiden. Der findes på pladsen mange ombygninger af tørvehusene, hvor man sandsynligvis har genbrugt tørven fra de tidligere byggede ruiner. Marehalmen og ombygninger gør at flere af de tidlige ruiner, er svære at erkende. De store grave over bopladsen vidner om, at man har gravlagt en stor del af de personer som har levet og boet på denne plads her. Gravene er sandsynligvis fællesgrave med flere individer, måske endda slægter, i hver grav.

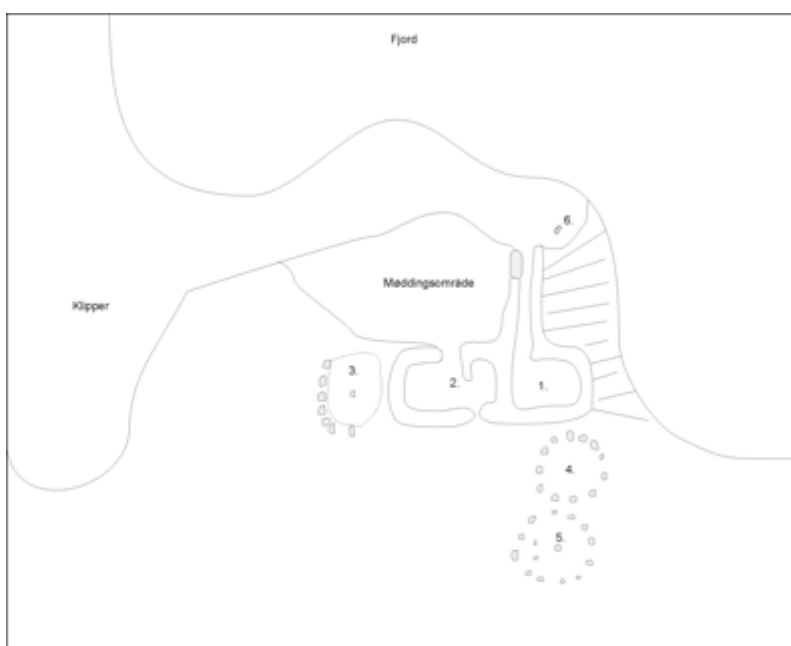

Q3 Illunnguaq

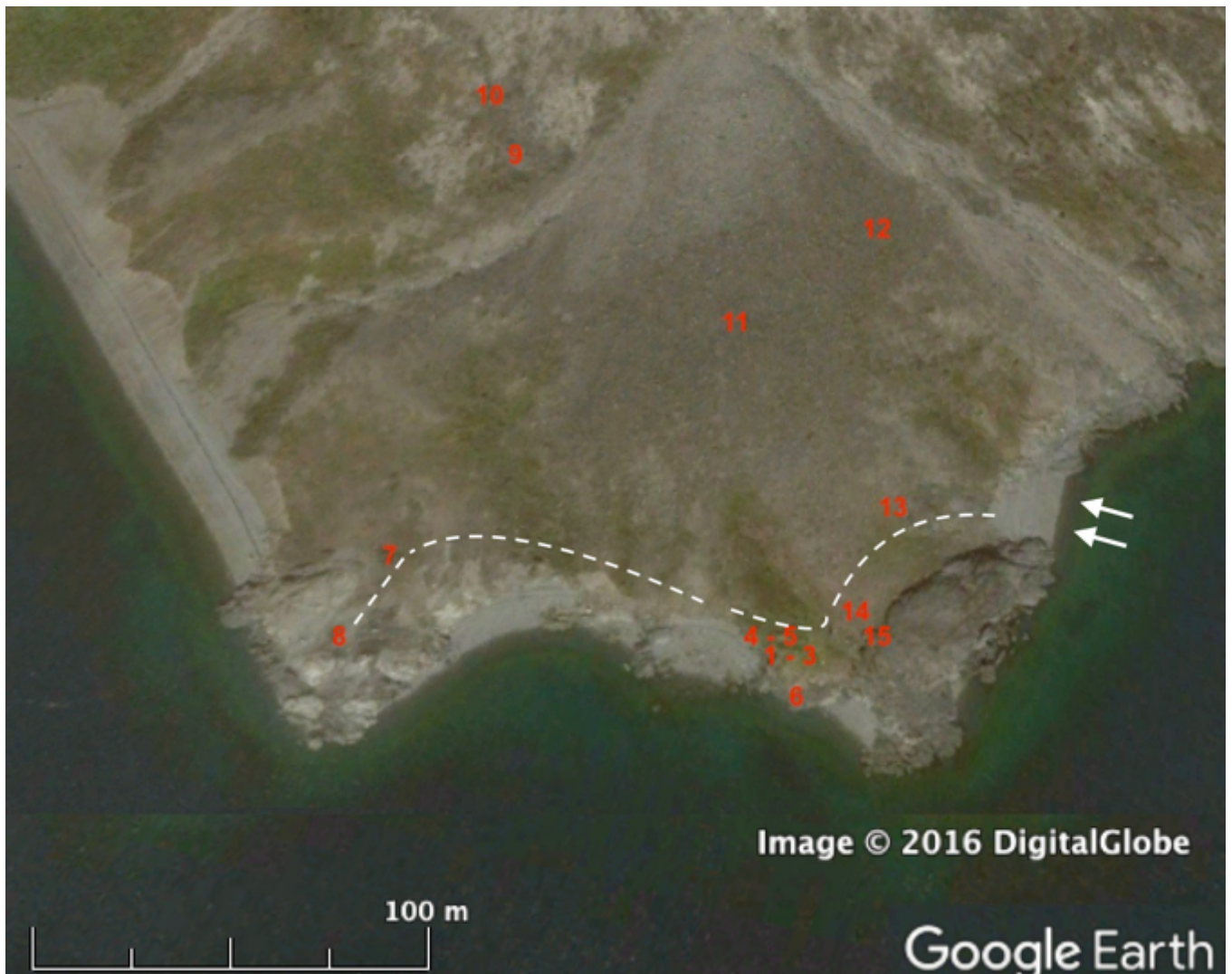
På næs midt i fjorden Tunulliarfik, mellem Narsaq og Nunasarnaq (Strygejernet), findes en boplads med et enkelt vinterhus. Ruinen findes helt ud til fjorden beliggende på en klippe, ca. 5-8 moh, og er fuldstændigt overvokset med marehalm.

Følgende anlæg er registreret på pladsen:

1. Vinter tørvehus med 1 m brede sten og tørvebyggede vægge. Ruinen er oprindeligt bygget som et fælleshus med en 8 m. lang indgang mod havet og et indvendigt rum på c. 9x4 m. Langhuset er siden ombygget således at dens vestlige del er lavet til en selvstændig bolig på c 4x4 m. og indgangen er genbrugt. Foran huset mod havet findes et stort område overvokset med marehalm, som må være møddingen fra huset.
2. Stort fælleshus
3. Forstyrret teltring, halvdelen af strukturens sten er fjernet og formentlig brugt i andre strukturer.
4. Teltring på ca 3,5 m i diameter.
5. Teltring på ca 3,5 m i diameter.
6. Rævefælde som findes yderst på næsset foran indgangen til vinterhuset.
7. Stor stenbygget grav på klippe vest for tørvehus ud mod havet. Q-grav
8. Sammenstyrtet rævefælde.
9. Stor stenbygget grav
10. Rævefælde
11. Stenbygget grav
12. Stenbygget grav
13. Grav i klippesprække
14. Ubestemmelig stenskruktur
15. Varde?

Tolkning: Fra interview med lokale informanter ved vi at det var på denne plads at Qajuttaq havde sit sidste vinterhus da han blev ældre (1), og at han skulle være begravet i den store grav ud mod havet muligvis sammen med sine to koner (6).

→ Landgangsområde

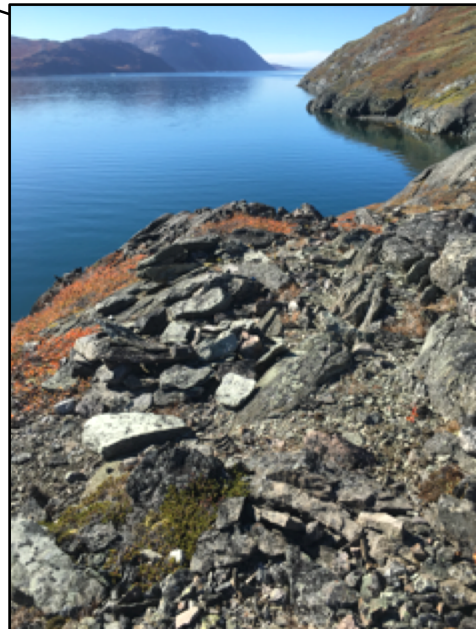
--- Anbefalet sti

Q4. Tuttup Allerukoorgia

Ved det lille vandfald mellem Narsaq og næssetmødte Giesecke Qajuttaq den xx september 1806, da han var med Anders Olsen på vej med båd fra Itilleq til Narsaq.

Beskrivelse af møde... Citat...

Lidt vest for vandfaldet fandtes et plateau hvor der er en forstyrret jagtseng og mulige spor efter en teltring samt nogle rævefælder.

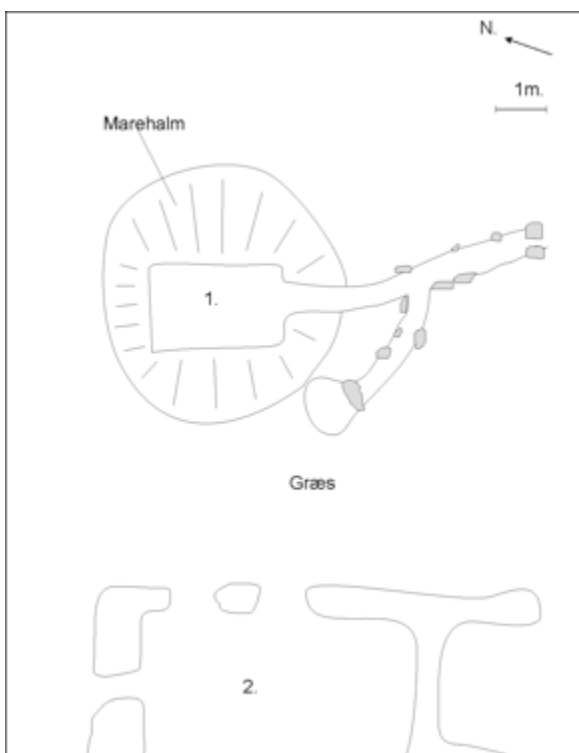
- Landgangssted
- Anbefalet rute

Sammenfalden jagtseng

Q6. Illunnguujuk, Qarsiarssuk syd

1. Inde på marken c. 100 m. fra den nuværende kystskrænt findes et nordbo ruinområde som er kraftigt overvokset med marehalm. Nordboruinen som findes tættest ved kysten er tydeligt ombygget til et rum på c. 2 x 2,5 m. med stensatte vægge op til 1 m. højde. Mod syd findes en lav c. 6 m lang indgang der snor sig ind til rummet. Derudover findes endnu en gang til et indre rum, muligvis et opbevarings- eller køkkenrum som hører med til boligen.

Tolkning: Ombygningen af nordboruinen til et enkelt let trapezformet rum med lang lav indgang, vidner om at rummet har fungeret som inuitisk vinterbolig. Beliggenheden for en sådan bolig, c. 100 m fra kysten, er usædvanlig, idet disse ofte findes ved selve kysten. Men man må have set en fordel i at der allerede fandtes ruiner og rum bygget af store sten, som derfor forholdsvis let kunne ombygges til et inuitisk vinterhus. Lokale informanter beretter at vinterhuset er bygget og har været beboet af Qajuttaq. Bygningen skulle senere være brugt af fåreholdere, som overnatningssted under fåresamlingerne. Kysten neden for huset er i dag præget af en eroderet kystskrænt, men denne erosion er ny, således at man har kunnet komme ned til kysten fra huset for bare en generation siden.

1. Ruinen Illunnguujuk
2. Vandrehjemmet Illunnguujuk

----- Vejen fra havn/butik

Q7. Qajuuttag

- 1) På sletten umiddelbart nord for elven, hvor en hytte i dag er placeret, findes flere ruiner:
 - A) En kvadratisk stenbygget husruin, fra historisk tid, sandsynligvis et fåreholderhus og måske tidligere jagthytte. B) Et nordbo langhus tykke tørvevægge og et indvendigt rum. I midten af dette rum ses en senere stenbygget mur samt to depoter. Disse anlæg tolkes som ruiner af et senere bygget inuitisk telthus, med depoter.
- 2) Syd for elven og langhuset findes en kvadratisk stenbygget nordboruin, som har flere senere stenbyggede depoter. Og foran på sletten nord for elven findes to tilsvarende nordbo ruiner.

Tolkning: Sagnet om Qajuuttag beskriver område som hans jagtområde for spættet sæl. Han kom dertil ved at gå fra fjorden Tunulliarfik over fjeldet til Qajuuttag. Derved kommer han til området langs med elven og har sandsynligvis gjort ophold her hvor boligerne findes, for at kunne gå ned til kysten på jagt på et senere tidspunkt.

Q8. Qajuuttag næsset

Ved af bugten mod gletcheren findes et lille næs. På dets grusede overflade findes flere anlæg. Der findes en stor oval teltring c. 5 m. diameter, hvor dog kun gavlstene er på plads. Tæt ved dette findes et stensat kogested. Mest karakteristisk for næsset er de ca. 5 stenbyggede depoter. Disse er hver c. 1,5 m store i diameter og består af hovedstore sten lagt sammen omkring et rum.

Tolkning: Næsset blev sandsynligvis brugt af inuit om sommeren. Bevoksninger af lav på stenene i depoterne viser, at de er lavet for lang tid siden. Beliggenheden ved fjorden at man kom sejlen- de til næsset, og depoterne at man har gjort så god en fangst her, at man har valgt at opbevare noget af fangsten på stedet til et senere tidspunkt. Måske er der her tale om at en fangst af spættet sæl, der har ynglet her.

Q9. Peqqissiit

På et lille karakteristisk næs på øststiden af fjorden Tunulliarfik, lige nord for isfjorden Qooqqut findes en ganske særligt benyttet plads. Næsset er karakteriseres ved en spids morænebakke, med strande på begge sider, samt en masse fint afrundede sten i mange størrelser.

1. På toppen af bakken findes en stor c. 1 m. høj klippeblok med tre store sten nedenfor.
2. Umiddelbart i tilknytning hertil findes endnu en klippeblok med sten stillet omkring som stole om et bord.
3. Lidt nede af bakken mod land findes en jagtseng, der udgøres af en ca. 2 m. cirkel af hovedstore sten.
4. På den nordlige strand findes over strandvolden 7-9 teltringe bygget af hånd til hovedstore sten.

Tolkning: Sagnet om Qajuutaq fortæller at han her trænede med stenvægte for at forberede sig på et opgør med de hævnere, som ville komme fra Sydgrønland. Klippeblokken med de tre store sten under (1) blev udpeget af Johan Knudsen (Uju), Sillisit som værende styrketræningsstedet. Der er lavet et "bord med stole" på toppen af bakken med sten (2). Sådanne opsætninger findes i indlandet i forbindelse med rensdyrfangst. Anlægget (3) er en "jagtseng", d.v.s. et overnatningssted uden tag som har været anvendt på jagtture, oftest ved rensdyrfangst og hvor skindet så har været brugt i "sengen". De mange teltringe på stranden vidner om at næsset er et af de få steder på den østlige fjords kyst hvor landgang er mulig. Det er også muligt stoppe her for dårligt vejr inden at Qooroq-fjorden skal krydses. Derudover forklarede Uju, at den eneste ressource man herfra kunne indsamle var græs.

- Landgangssted
 --- Anbefalet sti

Q10. Narsarsuaq

På lille næs umiddelbart syd for den store Narsarsuaq smeltevandsslette ud mod fjorden findes på nogle lave plateauer to områder med inuitiske telthus fundamenter.

- 1) Det østligste område indeholder to trapezformede ca 0,2 m. høje tørvebyggede fundamenter, med rum på c. 3x4 m. Det østligste af disse har hovedsagligt sten bevaret i sin teltvæg.
- 2) 100 m. sydvest for område 1 findes langs næsset et plateau med endnu et telthus af samme type. Dette har et mindre tørve- og stenbygget rum foran.

Tolkning: Den 1 september i 1809 møder Giesecke Qajuutaq og hans familie med to koner og ti børn ved kysten ved Narsarsuaq. Han skriver at de er ved at pakke teltlejren sammen. Citat:

Stedet Giesecke møder Qajuttaq er sandsynligvis i område 1 med de to teltfundamenter.

Q11. Itilleq

På halvøen Itilleq findes øst for anløbsbroen og ud mod kystskrænten, et c. 50 meter langt område med tørve boligruiner:

- 1) Fra øst findes først et lille vinterhus med kraftige tørvebyggede vægge og indgang mod fjorden. Væggene er ca. 1 m tykke.
- 2) Derefter findes mod vest et stort fælleshus som er ombygget til to separate vinterhuse. Fælleshusets har haft et indvendigt rum på c 17x4 m. De to huse som nu findes i ruinen har rum på c. 4x3 m, og 4x4 m. Fra hvert af disse rum findes en lav 5-6 m lang udgang mod fjorden, og i begge indgange findes rum en køkkenniche. Tørvevæggene er c. 1 m. tykke og op til c. 1 m høje. Indgangene er delvist borteroderet i kystskrænten.
- 3) Derefter findes et hus med et indvendigt rektangulært rum på c 5x4 m. og udgang mod fjorden.
- 4) Herefter et halvt borteroderet fælleshus. Kun bagvæggen samt noget af sidevæggene er tilbage. Rummet har c. været 10 m. langt og må have haft udgang(e) mod fjorden.
- 5) Det sidste hus er også et langhus. Det findes kraftigt overgroet af pilekrat, og dets indgang må være delvist bort eroderet. Det indvendige rum er c. 12 m langt og 5 m. bredt. I henholdsvis den vestlige og den østlige del af rummet findes stenlagte depoter. Inde i rummet findes flere store stenblokke. Den bevarede lave indgang er c. 5 m lang. Tørvemurene er c 1 m. tykke.

→ Kaj

--- Anbefalet rute. Over strand og ruiner findes vej, som kan følges over til ruin nr.1.

Tolkning: På bopladsen findes tre store vinterhuse samt to mindre. Det er sandsynligt at flere af disse fælleshuse (2-3,5 og 6) har været benyttet samtidigt, og at bopladsen derfor på et tidspunkt i 17-1800 tallet derfor må have haft en stor befolkning. På baggrund af form og størrelse på det østligste hus, tolkes det som det ældste og er formentlig opført før 1700-tallet. Vigen som pladsen findes ud til er afsnøret af erosionsmateriale og har dannet en ny strand. Senere bosættelser er lagt længere mod vest for den nye strand. I dag eroderes den kystskrænt som bopladsen ligger på, og området er kraftigt overvokset af pilekrat.

